



WWF
MAGAZINE

2014

PANDA

Nr 68 FEBRUARI – MAART – APRIL 2014
TRIMESTRIEEL – AFGIFTEKANTOOR BRUSSEL X – P309290



Dossier

Focus : Earth Hour, feest voor het klimaat!

GREAT BEAR REGIO: DE DREIGING VAN HET ZWARTE GOUD

Argenteus / Canon

museum
NATUURWETENSCHAPPEN.BE

EXPO

14.03.13 > 11.06.14

baby dieren



Een coproductie met het Muséum d'Histoire Naturelle van Toulouse



be.brussels



EEN BEESTIGE DAG!



Sara, WWF-Ranger Siard en de panda

Zondagochtend. De dag na onze Beestige Dag in het Museum voor Natuurwetenschappen. Bij het schrijven van deze edito ben ik nog een beetje moe, maar ook heel tevreden dat jullie zo talrijk – met bijna 800! – aanwezig waren om er een uitzonderlijke dag van te maken! Bij onze gasten telden we ook 80 WWF-Rangers. 80 kinderen die geboeid zijn door de natuur en onlangs lid zijn geworden van de tofste natuurclub. Zij stonden te popelen om aan de slag te gaan voor de natuur. Meteen na aankomst staken ze de handen uit de mouwen om het grootste bijenhôtel van België te bouwen. Hun energie en hun motivatie bewijzen dat er zeker geen leeftijdsbeperkingen zijn om in actie te komen voor het natuurbehoud! Rekening houdend met dat bemoedigende enthousiasme denken we nu al aan een nieuwe uitdaging voor onze Rangers tijdens de volgende Beestige Dag. We weten al waar en wanneer die volgende editie zal plaatshebben. En daarom nodigen we jullie nu al uit om 5 oktober met een kruisje aan te duiden in jullie agenda. Maar de plaats waar we dan naartoe gaan, houden we op dit moment liever nog even geheim. Dat wordt een verrassing...

Ik hoop dat jullie er allemaal bij zullen zijn!

Sara, WWF-Rangerclub

INHOUDSTAFEL

In het kort 4-5

Campagne 6-7
Het is tijd voor hernieuwbare energie!

Focus 8-9
Feest voor het klimaat!

Op het terrein 10-11
Een Beestige Dag

Het jaar 2013 voor WWF 12-13
Dankzij jou leveren wij fantastisch werk!

Eco-ontspanning 22
How to veggie?

Programma voor Kids 23
Een club voor jonge natuurfanaten

Focus



© WWF/Sean Kelland

Vorig jaar deden twee miljard mensen het licht uit en hulden onze mooie blauwe planeet in het donker als teken van protest. Ontdek hoe je kunt meedoen met die wereldwijde beweging voor het klimaat op p. 8.



© Andrew S. Wright / WWF-Canada

DOSSIER
GREAT BEAR
RAINFOREST

GREAT BEAR REGIO: DE DREIGING
VAN HET ZWARTE GOUD

P. 14-21



Nationale Loterij
creëert kansen 6

COLOFON: Panda magazine is een publicatie van WWF-Vlaanderen vzw. Alle rechten voorbehouden aan WWF. Het Pandalogo, het woord Panda en de initialen WWF zijn handelsmerken van WWF. Overname van teksten is toegestaan mits bronvermelding.
• Werken mee aan dit nummer: Isabelle André, Sarah Beelen, Anne-Catherine de Neve, Christèle Devos, Sara De Winter, Stéphanie Grosjean, Antoine Lebrun, Geert Lejeune, Charles Snoeck, Jan Vandermosten, Angelika Zapszalka • Coördinatie: Outsidedtheboxes.com • Nederlandse vertaling: Lieve De Meyer
• Realisatie: www.propaganda.be • Druk: Claes Printing, St-Pieters-Leeuw. • Foto voorpagina: Tim Irvin / WWF-Canada
• V.U.: Damien Vincent. E. Jacqueminlaan, 90 – 1000 Brussel



KLIMAATTOP: WIJ KOMEN STERKER TERUG!

Eind 2013 vergaderden de 195 landen van het VN-Verdrag over klimaatverandering in Warschau. De tyfoon Haiyan die de Filipijnen verwoestte, schudde even de gewetens wakker maar volstond niet om de discussies weer recht te trekken. Integendeel, de Conferentie van Warschau verduidelijkt alleen de tegenstelling tussen de 'rijke' landen en de zogenaamde ontwikkelingslanden: de eerste bleven bij hun behoudsgezinde standpunt en de tweede weigerden hun uitstoot te verminderen. Omdat de landen niet in staat bleken om hun verantwoordelijkheid te nemen tegenover de klimaatproblemen, beslisten WWF en de andere ngo's dan maar een sterk signaal te geven en de onderhandelingen te verlaten. In 2014 keren wij terug, vastberadener dan ooit!

HOOP VOOR DE BLAUWVINTONIJN IN DE MIDDELLANDSE ZEE

De blauwvintonijn is een symbolische soort voor de Middellandse Zee. Als gevolg van overbevissing dreigt de soort vandaag volledig te verdwijnen. Wetenschappers pleiten al enkele jaren voor het naleven van de visquota, zodat de tonijnpopulaties zich kunnen herstellen. In november vorig jaar werd die oproep ondanks druk van verscheidene landen eindelijk gehoord tijdens de Internationale Commissie voor het Behoud van de Atlantische Tonijn (ICCAT). Een klein minpunt: er werd geen akkoord bereikt over maatregelen voor wie de regels overtreedt.



LEDERSCHILDPAD STEEKT DE KOP WEER BOVEN WATER



Op 26 november 2013 werd de lederschildpad verplaatst van de categorie "Ernstig met uitsterven bedreigd" naar de categorie "Kwetsbaar" op de Rode Lijst van Bedreigde soorten van de Internationale Unie voor het Natuurbehoud (IUCN). Maar deskundigen blijven voorzichtig: de soort is nog altijd sterk bedreigd en gaat in bepaalde streken ook nog altijd achteruit. Langs de kusten van Noord-Amerika en de Caraïben hebben de beschermingsacties resultaat opgeleverd en herstelt de populatie. Maar in andere regio's is de situatie nog altijd zorgwekkend. Zo is de populatie in het oosten van de Stille Oceaan op drie generaties met 97% afgenomen. De lederschildpad kampt met verschillende bedreigingen: de bijvangst in visnetten, de menselijke consumptie van schildpadeieren en -vlees, de ontwikkeling aan de kusten, vervuiling en de klimaatverandering.

IJSBEER CENTRAAL OP DE AGENDA



© Steve Morello / WWF-Canon

Het Verdrag over de Bescherming van de Ijsbeer dat 40 jaar geleden werd gesloten tussen de vijf landen waar ijsberen voorkomen – Canada, Denemarken, Noorwegen, Rusland en de Verenigde Staten – is erin geslaagd de belangrijkste bedreigingen voor de soort te beperken: de sportjacht en de handel. Vandaag is de situatie vrij stabiel, met in totaal 20 à 25 000 ijsberen. Maar de klimaatverandering en vooral het smelten van het pakijjs, dat van levensbelang is voor ijsberen, hun prooidieren en andere soorten die afhankelijk zijn van het ijs, vormen een ernstige bedreiging voor het overleven van veel soorten die symbolisch zijn voor de Noordpool. In december 2013 kwamen de vijf staten opnieuw samen in Moskou om hun successen te vieren en de maatregelen te bepalen die de komende 40 jaar nodig zijn in de context van de klimaatverandering.



HET LEVEN KEERT TERUG IN DE DONAU

Civertan Graphics Hungary

Het “Vrijheidseiland” in de Donau werd jaren geleden opgeofferd om scheepvaart mogelijk te maken op de belangrijkste arm van de stroom. Een rivierarm die eigenlijk deel uitmaakt van een natuurgebied, was al 30 jaar kunstmatig afgesloten en omgevormd tot een slijkerig meer door het afvalwater dat erin werd geloosd. WWF-Hongarije en zijn partners beslisten het gebied nieuw leven in te blazen door de dam te verwijderen en er een halfnatuurlijk bos aan te leggen. Vijf jaar later stroomt er weer water en beginnen er weer vissen naar het gebied te komen. Hopelijk zullen ze zich daar binnenkort ook weer voortplanten!

VIRUNGA: WATER IS STERKER DAN PETROLEUM!



© Brent Stirton / Reportage for Getty Images / WWF-Canon

In het Virunga Nationaal Park in de Democratische Republiek Congo wordt een tweede waterkrachtcentrale gebouwd. Die zal 12,5 megawatt groene energie leveren aan de plaatselijke bevolking en ook drinkwater voor meer dan één miljoen

mensen! De duurzame ontwikkeling van waterkracht, visvangst en ecotoerisme in dit stuk werelderfgoed biedt een ernstig alternatief voor de olieontginning. Je kunt nog altijd de petitie ondertekenen om Soco te vragen de olieboringen stop te zetten: www.wwf.be/SOSVirunga



SEIZE YOUR POWER! HET IS TIJD VOOR GROENE ENERGIE

De klimaatverandering is ingezet. Het vormt vandaag een rechtstreekse bedreiging voor de aarde en haar bewoners. Dat komt door het massale verbruik van fossiele brandstoffen. Als we tegen hetzelfde tempo olie, gas en steenkool blijven verbranden, wacht ons tegen 2100 een opwarming die de aanvaardbare grenzen ruim overschrijdt en ongetwijfeld onherstelbare gevolgen zal hebben. Nochtans kunnen we dit nog voorkomen door massaal te investeren in hernieuwbare energie en onze koolstofeconomie om te vormen tot een duurzame economie. In 2014 lanceren we een internationale campagne, *Seize Your Power*, om investeerders en de overheid te overtuigen dat ze van koers moeten veranderen.

KOOLSTOFDREIGING

Door het massale verbruik van fossiele brandstoffen is er tussen 1850 en 2000 ongeveer 1020 miljard ton koolstofdioxide in de atmosfeer uitgestoten en daardoor is die onverbiddelijk gaan opwarmen. Deze verandering kwam in een stroomversnelling terecht en sinds 2000 hebben we niet minder dan 400 gigaton CO₂ uitgestoten!

De klimaatverandering is nu een onontkoombare realiteit en de gevolgen voor de natuur en de dieren, planten en mensen die er in leven, beginnen voelbaar te worden. Zo zou naar schatting tot een derde van alle diersoorten als gevolg van de klimaatverandering 'tot uitsterven veroordeeld zijn'.

FOSSIELE ECONOMIE

In tegenstelling tot wat lang werd gedacht, is er nog geen gebrek aan fossiele brandstofvoorraden. De huidige reserves worden zelfs nog aangevuld met nieuwe fossiele energiebronnen als teerzand, schaliegas, enzovoort. De meeste investeringen in energie gaan nog altijd naar onderzoek en ontwikkeling in verband met fossiele brandstoffen: in 2012 ging het om 674 miljard dollar. Olie, gas, steenkool en andere nieuwe fossiele brandstoffen vormen het onderliggende vermogen van veel bedrijven en investeringsfondsen.

Nochtans kan dit model op basis van koolstof op heel korte termijn niet leefbaar zijn: het zal niet mogelijk zijn de voorraden te verbranden – en dus te benutten – zonder het overleven van onze planeet rechtstreeks in gevaar te brengen.

INVESTEREN IN DE NATUUR

Nochtans bestaat er een oplossing! Namelijk de massale en versnelde ontwikkeling van hernieuwbare energie – geleverd door zon, wind, water en aardwarmte. Dat is de enige mogelijkheid om de energie te produceren die onze economie nodig heeft en de opwarming van het klimaat onder de

fatale grens van 2 graden te houden. De Intergouvernementele Werkgroep inzake Klimaatverandering (IPCC) heeft berekend dat we tegen 2017

ICONEN VAN EEN BEDREIGDE PLANEET

Sommige van de mooiste gebieden op aarde worden vandaag rechtstreeks bedreigd door het zoeken naar en de ontginning van fossiele brandstoffen. Wij hebben hen uitgekozen als iconen van onze campagne. Zo is de westelijke grijze walvis, een van de grootste bekende walvissoorten, het slachtoffer van oliewinning nabij de Sakhalin-eilanden in Rusland; de Great Bear Coast in Canada wordt bedreigd door plannen voor een reusachtige oliepijpleiding (zie dossier); en het Siciliaanse eiland Pantelleria wordt omgeven door olie-ontginning. Het zijn maar enkele symbolen voor onze mishandelde planeet. Door ze in de kijker te plaatsen, wijst WWF op de impact van de ontginning van fossiele brandstoffen is en de noodzaak om snel in te grijpen, voor er onherstelbare schade ontstaat.

maar liefst 1400 miljard dollar moeten investeren in hernieuwbare energie om te kunnen afstappen van koolstof en

voldoende productie van milieuvriendelijke energie te garanderen voor de toekomstige generaties.

Er zijn vandaag al heel wat experimenten die wijzen op de vele mogelijkheden van hernieuwbare energie op het vlak van productie, werkgelegenheid, rendement en duurzaamheid. Duurzame energie biedt betaalbare alternatieven over de hele wereld en veel landen, steden en instellingen hebben al met succes voor die weg gekozen. Voortaan biedt duurzame energie dus een redelijk en berekend alternatief voor de financiële instellingen (ontwikkelingsbanken, pensioenfondsen, handelsbanken).

SEIZE YOUR POWER !

Onze nieuwe wereldwijde publiekscampagne – *Seize Your Power!* – die in België in het voorjaar van start gaat, zal zich daarom richten tot de overheid en de financiële instellingen. Zij moeten hun investeringen opnieuw bekijken en de voorkeur geven aan groene energie in plaats van fossiele brandstoffen en daar tegen 2017 zelfs 40 miljoen dollar extra aan besteden. Als ze investeren in de natuur, hebben zij alles te winnen en heeft onze planeet niets te verliezen!



© naturepl.com / Mary McDonald / WWF-Canon



© RAMPINI / WWF-Italy



© Dave Burkhart / WWF-Canada

¹ www.who.int/heli/risks/climate/climatechange/en

EARTH HOUR 2014: FEEST VOOR HET KLIMAAT!

Zaterdag 29 maart 2014 wordt het tussen 20.30u en 21.30u heel donker op onze blauwe planeet! Voor de zesde editie van *Earth Hour*, een initiatief van WWF, zullen miljoenen mensen in meer dan 100 landen opnieuw symbolisch het licht doven om te tonen dat de strijd tegen de klimaatverandering iedereen aangaat.

HET IS NIET TE LAAT OM TE VERANDEREN

Earth Hour is een onderdeel van de internationale oproep die WWF lanceert om de klimaatverandering tegen te gaan. Door deel te nemen, laat je de politieke wereld weten dat er dringend actie nodig is. Overal ter wereld gaan mensen naar aanleiding van *Earth Hour* dingen veranderen in hun leven en in de samenleving.

Earth Hour is een teken van hoop dat we de strijd tegen de klimaatverandering kunnen winnen dankzij internationale samenwerking en de massale mobilisatie van de bevolking en het maatschappelijk middenveld. De klimaatverandering bedreigt de diversiteit van het leven op aarde: van de ijsberen aan de Noordpool tot de zeeschildpadden aan de Afrikaanse kusten. Als je iets wilt doen voor onze planeet, doe dan gewoon het licht uit... en vier feest!

HUL JE HUIS IN HET DONKER

Doof tussen 20.30u en 21.30u alle lichten en nodig vrienden, familie, burens en onbekenden uit om hetzelfde te doen. Vorig jaar kon een Nederlandse ruimtevaarder vanuit zijn ruimtestation 60 minuten lang volgen hoe onze mooie blauwe planeet in het donker werd gedompeld. De magische foto's zijn te zien op de website van het European Space Agency.

www.esa.int/Our_Activities/Human_Spaceflight/PromISSE/Andre_Kuipers_takes_Earth_Hour_into_orbit

MAG IK DEZE DANS?

Wie je ook bent, maak van de gelegenheid gebruik om met je vrienden, je gezin, in het kader van je vereniging of je werk een 'low impact'-feestje te organiseren: een 'CO₂-arm' etentje, een akoestisch concert, een wandeling op zoek naar nachtdieren, enzovoort. Op de avond van *Earth Hour* is alles mogelijk... zolang het niet te veel energie vergt – letterlijk dan.





© Jeremiah Armstrong / WWF-Canada

Win een optreden

Om je Earth Hour-feestje met zijn lage milieu-impact op te vrolijken, kun je proberen een optreden van een artiest of een groep te winnen. Wij bieden de veertig origineelste feestjes met de laagste impact voor die avond een muziekgroep of -artiest aan.

Registreer je feestje op www.wwf.be/earthhour en beschrijf het kort vóór 21 maart 2014 's middags.

OOK DE STEDEN ZIJN VAN DE PARTIJ

Steden zijn verantwoordelijk voor ongeveer 70% van de CO₂-uitstoot als gevolg van de wereldwijde productie van energie. De *Earth Hour City Challenge* ontstond in Zweden naar aanleiding van Earth Hour 2011 en wil eer betuigen aan steden die vernieuwende maatregelen nemen op milieuvlak en werken aan een milieuvriendelijkere, schonere en duurzamere stad. Dit jaar wordt de *Earth Hour City Challenge* georganiseerd in 15 landen, waaronder België. Zes Belgische steden stelden zich kandidaat voor de wedstrijd. Drie van deze steden wisten zich te onderscheiden door hun ambitieus klimaatbeleid – Antwerpen, Gent en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest – en werden geëvalueerd door een jury van internationaal erkende experts. Die jury duidde uiteindelijk het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aan als Belgische Earth Hour-hoofdstad, omwille van hun acties die verder reiken dan enkel hun grenzen en wettelijke verplichtingen.

Meer info op www.wwf.be/ehcc.



Schrijf je in op www.wwf.be/earthhour en bestel gratis ons 'feestpakket', dat je zal helpen om een avond te organiseren met een lage (of geen!) milieu-impact. Het pakket bevat ook een gezelschapsspel voor 2 tot 99 spelers (uiterste verzendingsdatum: 25 maart 2014).



© WWF/HKPPA

OP HET TERREIN

ONZE KLAS IS
BEESTIG



Op 25 januari nodigde we onze leden uit in het Museum voor Natuurwetenschappen voor een goed gevulde dag! Een overzicht...

IN HET MUSEUM VOOR NATUUR- WETENSCHAPPEN



1. In het PaleoLAB is aanraken toegestaan! De kinderen kroten in de huid van ervaren paleontologen en onderzochten fossielen van alle kanten...





2. Daarna gingen de kinderen op stap met Bieke, een kleine bij die op zoek is naar haar verdwenen zusjes.



3. Aan de stand van Apis Bruc stella ontdekten ze alles wat ze moeten weten over bijen.



4. Allemaal samen probeerden we het allergrootste bijenhotel van België te bouwen!



5. We plaatsten ons bijenhotel in de tuin van het museum, net naast het Europees Parlement. Op die manier sturen WWF en de kinderen een duidelijke boodschap uit aan Europa: het is de hoogste tijd om onze bedreigde biodiversiteit te beschermen. We kunnen best beginnen bij soorten die daarbij een sleutelrol spelen, zoals de bijen. De Europese Parlementsleden Bart Staes en Kathleen Van Brempt waren van de partij om het hotel te openen en hadden alleen maar lof voor ons bouwwerk.

HET JAAR 2013 VOOR WWF

WWF

- Actief sinds 1961
- 2500 medewerkers
- 5 000 000 leden en donateurs
- 80 landen



IN 2013 BEHAALDEN WE ENKELE MOOIE OVERWINNINGEN VOOR DE PLENEET!



500 000
HANDTEKENINGEN

hebben de Thaise eerste minister

overtuigd om de ivoorhandel in haar land te verbieden. Dit succes is van groot belang aangezien Thailand de grootste ongereuleerde ivoormarkt ter wereld heeft.



3000
BIZONS

leven op Europese bodem het be

van de 20e eeuw was deze so verdwenen op ons continent de afgelopen tien jaar versch ze weer dankzij een efficiënt herintroductieprogramma.

WWF-België

- Actief sinds 1966
- 35 medewerkers
- 78 000 leden en donateurs
- € 7 556 000 inkomsten
- 9 % van ons budget wordt besteed aan administratie en 15 % aan fondsenwerving



WIJ WORDEN ONDERSTEUND DOOR EEN NETWERK VAN PRACHTIGE MENSEN: **JULLIE!**

Lidmaatschap en giften

78 % van onze inkomsten – oftewel **€ 5 918 000** – werd ingezameld dankzij de vrijgevigheid van onze donateurs. Deze giften – afkomstig van duizenden particulieren – zijn goed voor 78 % van onze jaarlijkse inkomsten.



VERANDERING KAN NIET ZONDER DE MEDEWERKING VAN IEDEREEN.

Partnerships

9 % van onze inkomsten – oftewel **€ 703 000** – is het resultaat van onze verschillende samenwerkingen en gaat naar de terreinprojecten.



Subsidies

12 % van onze inkomsten – oftewel **€ 908 000** – wordt ons toegekend in de vorm van subsidie. Dit stelt ons in staat onze natuurbehoudsactiviteiten te financieren.



OM ONZE MISSIE TE VOLBRENGEN, WERKEN

TERREINPROJECTEN ▶

BIJNA € 2 892 000 - OFTEWEL 40 % VAN ONS BUDGET GAAT DIRECT NAAR ONZE TERREINPROJECTEN, WAARIN WE SAMENWERKEN MET DE LOKALE BEVOLKING.

40 % VAN ONS BUDGET GAAT NAAR TERREINPROJECTEN.

SENSIBILISERING ▶

ELKE STEM TELT OM ONZE BOODSCHAP TE VERSPREIDEN: 27 % VAN ONS BUDGET GAAT NAAR SENSIBILISERINGSACTIES. ONZE CAMPAGNES WAARSCHUWEN DE BURGERS OVER DE GEVAREN DIE DE BIODIVERSITEIT EN ONZE PLENEET BEDREIGEN.

EDUCATIE VAN JONGEREN ▶

DE KINDEREN VAN VANDAAG ZIJN DE VOLWASSENEN VAN MORGEN. HET IS VAN GROOT BELANG OM HEN TE INFORMEREN OVER HET BELANG VAN DE BIODIVERSITEIT EN HET BEHOUD ERVAN VOOR HET WELZIJN VAN ONZE PLENEET. ONZE EDUCATIEVE PROGRAMMA'S ZIJN GOED VOOR 6 % VAN ONS BUDGET.

LOBBYWERK ▶

3 % VAN ONS BUDGET WORDT BESTEED OM DE OVERHEID EN BEDRIJVEN TE OVERTUIGEN DE JUISTE BESLISSINGEN TE NEMEN EN DE ECOLOGISCHE VOETAFDruk VAN DE MENS OP DE NATUUR TE MINIMALISEREN.

WWF WERKT ELKE DAG AAN EEN TOEKOMST WAARIN DE MENS IN HARMONIE LEEFT MET DE NATUUR.



MAAR ER BLIJVEN NOG UITDAGINGEN OVER...

opnieuw
ropese
n. In
gin
ort
, maar
nijnen



**2 MILJARD
MENSEN**

hebben in
2013 de lichten
uitgeschakeld
voor Earth

Hour, onze internationale
mobilisatiecampagne tegen de
klimaatverandering.

**OVERSHOOT
DAY** 20/08

viel op 20 augustus 2013.
Op deze dag hebben we alle
natuurlijke hulpbronnen
gebruikt die de planeet in een
jaar tijd kan produceren.

**1004
NEUSHOORNS**



werden in
2013 gedood
in Zuid-
Afrika. Dit

cijfer ligt hoger dan de 668
neushoorns die er in 2012
gedood werden.

WIJ OP VERSCHILLENDE NIVEAUS.

WWF-België is voornamelijk actief in 3 regio's die van groot belang zijn voor de biodiversiteit. In elke regio leeft een iconische soort die we moeten beschermen: de berggorilla in het Virunga Nationaal Park, de bruine beer in de Karpaten en de lederschildpad in Frans-Guyana.

ONZE ACTIES VOOR DE NATUURBESCHERMING GEBEUREN ALTIJD IN SAMENWERKING MET DE LOKALE BEVOLKING.

**990
HECTAREN**



bos werden herbebost
in het Virunga Natio-
naal Park. Dat brengt
het totaal op 6500 ha
bos sinds 2007. Dat

is het equivalent van alle groene gebieden in
Brussel, het Zoniënwood inbegrepen!



100%

van de garnalvis-
sers in Frans-Guy-
ana en Suriname
maakt gebruik van
netten die uitgerust zijn met een Turtle Exclu-
der Device (TED – een mechaniek die voor-
komt dat schildpadden gevangen worden).

EEN NIEUWE WET

werd ingevoerd om alle oerbossen in
Roemenië te beschermen. Roemenië
heeft de grootste oppervlakte ongerepte
bossen in Europa.

JULLIE MOBILISATIE ROND DE WWF-CAMPAGNES VAN 2013 HEEFT GELEID TOT CONCRETE ACTIES OP HET TERREIN!

**576 000
MENSEN**

waaronder 41 000 Bel-
gen hebben de petitie ge-
tekend voor de bescher-
ming van het Virunga

Nationaal Park. Onder druk van WWF
heeft Total beloofd de huidige grenzen
van het park te respecteren.

**500 000
MENSEN**



hebben de petitie
getekend met als doel
de Thaise ivoorhan-
del te verbieden. Dit
doel werd bereikt toen de Thaise Eerste Mi-
nister, Yingluck Shinawatra, de belofte maakte
om een einde te brengen aan deze handel.

€ 257 000

werd ingezameld
in het kader van
de campagne SOS
Arctic. Deze midde-
len zorgen ervoor dat we een nieuw project
voor de bescherming van de ijsberen – in
het Russische Noorden – kunnen steunen.



**235 792
LEERLINGEN**

uit het lager en secundair
onderwijs in België namen deel
aan onze educatieve programma's
rond biodiversiteit en duurzame
ontwikkeling.

**230
JONGEREN**



tussen 16 en 18 jaar hebben
deelgenomen aan de 2^e editie van
de *Climate Challenge Brussels*, een
simulatieoefening rond internationale
klimaatonderhandelingen in het
Europees Parlement.



**1,56
LITER WATER**

Dat is de hoeveelheid water die nodig is om een liter
water van Chaudfontaine te produceren. In 2005 was
dit nog 4,53 liter. De bottelarij van mineraalwater
van The Coca-Cola Company heeft het certificaat
“European Water Stewardship” ontvangen voor haar
inspanningen in duurzaam waterbeheer.

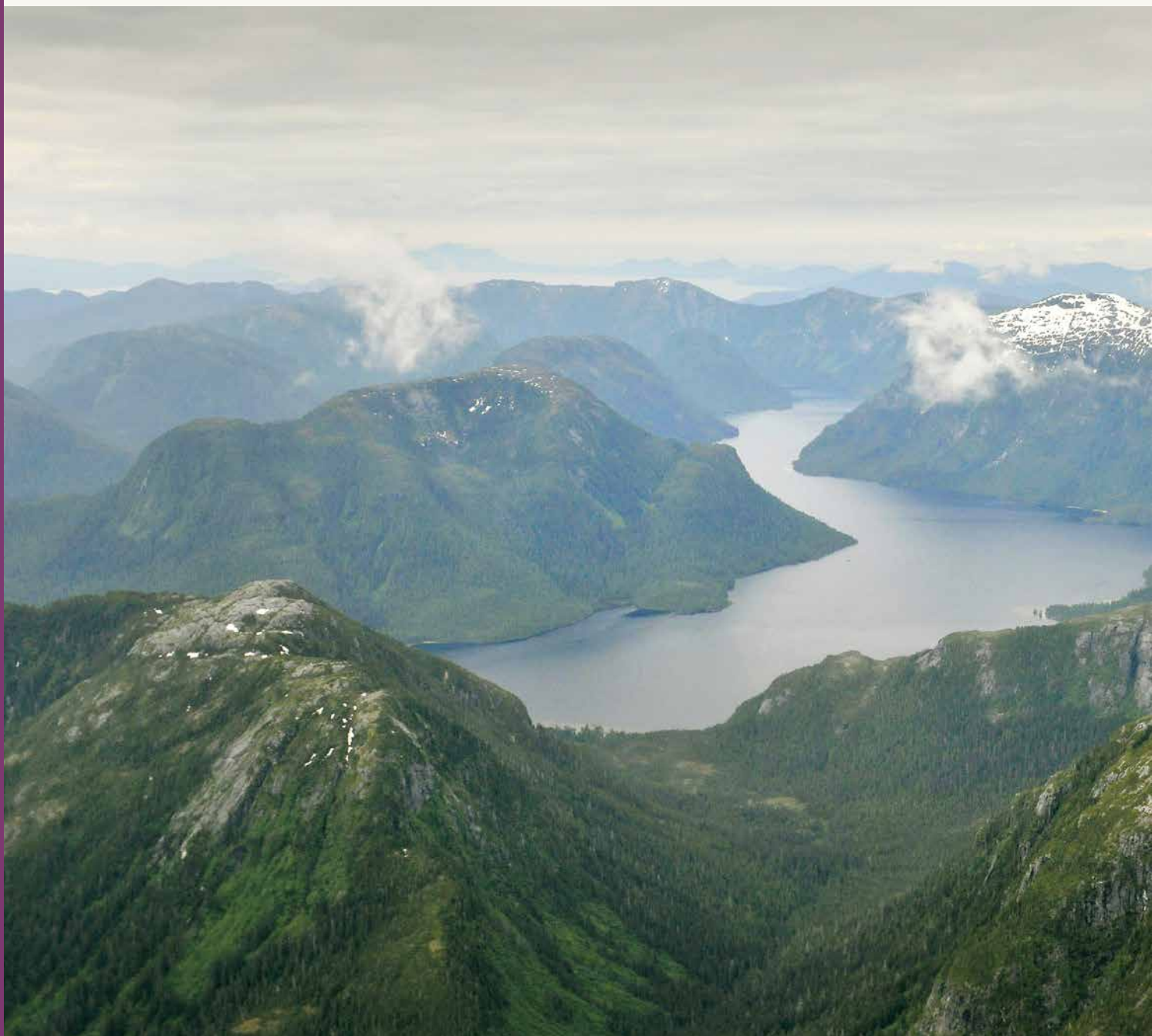
EEN EERSTE MSC-VIS

tussen de gerechten van EXKi.
EXKi behaalde het
MSC-certificaat voor
duurzame vis.



DOSSIER GREAT BEAR RAINFOREST

DE GREAT BEAR REGIO: DE DREIGING VAN HET ZWARTE GOUD



Langs de noordkust van Brits-Columbia in Canada vinden we een ongerept ecosysteem, een mysterieuze combinatie van bos en zee. De Regio van de Grote Beren (Great Bear Region), zoals het gebied wordt genoemd, dankt haar naam aan de vele soorten beren die er voorkomen. Ze omvat onder andere een van de laatste gematigde kustregenwouden ter wereld.

© Andrew S. Wright / WWF-Canada



De streek werd enkele decennia geleden al aangetast door de ontdekking en ontginning van teerzandlagen – een agglomeraat van zand en petroleum – en er is bewonderenswaardig werk verricht voor de bescherming van de biologische en culturele rijkdom.

Vandaag wordt de streek opnieuw belaagd: er bestaan jammer genoeg plannen voor een reusachtige oliepijpleiding uit Alberta die het hele gebied zou doorsnijden en onherstelbare schade zou aanrichten. Het project ligt momenteel op tafel bij de Canadese regering, die binnenkort een beslissing moet nemen. Er is heel veel protest bij de plaatselijke bevolking, en er beweegt ook wat op internationaal vlak. De ontwikkelingen in het hart van het woud zijn immers belangrijk voor ons allemaal: de plannen voor de pijpleiding bedreigen niet alleen een uniek ecosysteem maar ook de toekomst van het klimaat op aarde.

EEN REËLE BEDREIGING

Sinds de ontdekking van uitgestrekte lagen teerzand – een halfvaste vorm van ruw petroleum – in de streek van Alberta en de ontginning daarvan sinds de jaren 1970 staat de regio centraal in hoog oplopende discussies over energie en economie. De recente ontdekking van nieuwe technieken voor het ontginnen van dieper gelegen lagen en het verbeterde rendement van de ontginning en de raffinage heeft de honger naar olie nog verder aangewakkerd.

Door het verhoogde rendement van de ontginning van teerzanden en de veelbelovende immense voorraden in de ondergrond van de regio, is het trans-

port van dit zwarte zand van cruciaal belang voor de oliebedrijven. Zo diende olietransportmaatschappij Enbridge een plan in voor de aanleg van een dubbele olieleiding doorheen de regio. Dat Northern Gateway-project zou de oliemaatschappijen de mogelijkheid bieden om het uit zand ontgonnen bitumen – een mengsel dat tot olieproduct kan verwerkt worden – te vervoeren van Alberta tot aan de Stille Oceaan. De pijpleiding van 1170 kilometer zou de ruwe olie door het bos naar de haven van Kitimat transporteren, waar ze daarna zou worden overgeladen in enorme mammoettankers om koers te zetten naar Azië. Zo kan de Canadese petroleum dan zijn weg voortzetten naar de Aziatische markten.

Dit gigantische industriële project bedreigt werkelijk het hart van de regio. Naast de grote ecologische schade die de ontginning van de teerzanden veroorzaakt, wordt de biologisch unieke regio ook blootgesteld aan een groot risico op olielekken vanuit de pijpleiding en bij het laden van de supertankers in wateren die bekend staan als bijzonder onvoorspelbaar. Het project brengt niet alleen de ecosystemen, maar ook de werkgelegenheid, de cultuur en het leven van de plaatselijke bevolking in gevaar.

Ondanks de vele protestcampagnes heeft het project toch al wat fasen doorlopen. Nu moet de Canadese regering een beslissing nemen. Het risico is reëel dat de financiële inzet en de belangen van de petroleumlobby zwaarder zullen doorwegen dan de bescherming van dit biologische werelderfgoed.



DE GREAT BEAR REGIO, EEN UITZONDERLIJK GEBIED

De regio van het Grote Beren is een unieke plek op onze aarde. Een uitgestrekt gematigd regenwoud paalt er aan een zeestroom die wemelt van leven en je vindt er enkele van de laatste wilde rivieren van de hele wereld. In 2006 werd een historisch akkoord gesloten om het regenwoud te beschermen, een ecologisch verantwoord bosbeheer te garanderen, een duurzame economie te bevorderen en de beslissingen van de lokale bevolking over hun voorouderlijke grond te bekrachtigen.

WOONPLAATS VOOR BEREN EN SCHUILPLAATS VOOR BEDREIGDE SOORTEN

De regio dankt haar naam aan het grote aantal beren dat er woont – de grizzly, de zwarte beer, de emblematische Haida Gwaii zwarte beer en de witte Kermodebeer (geestbeer), die nog zeldzamer is dan de reuzenpanda. In de aangrenzende zee leven ook meer dan 17 soorten zeezoogdieren. Dit is een belangrijk gebied voor heel wat bedreigde walvisachtigen, zoals de grijze walvis, de orka, de gewone vinvis, de Noordse vinvis, de bultrug, verschillende soorten dolfijnen en de tuimelaar. Er leven nog vijf soorten zalm en het is de enige plek ter wereld waar de kustwolf (Pacific Coast Wolf) voorkomt.

RIVIEREN VOEDEN DE ZEE

Om deze weelderige streek te kunnen doorgronden, moet je ook iets afweten van de onderlinge verbanden. De zalm belichaamt de nauwe band tussen de zee, de wilde rivieren (zoals de Skeena en de Nass) en het land voor de kust. Ontelbare beekjes monden uit in weelderige estuaria en zijn een bron van leven voor de zalmen die op hun beurt voedsel bieden voor beren, wolven, vogels en mensen.

VOOROUDERLIJKE GROND VAN DE INDIANEN

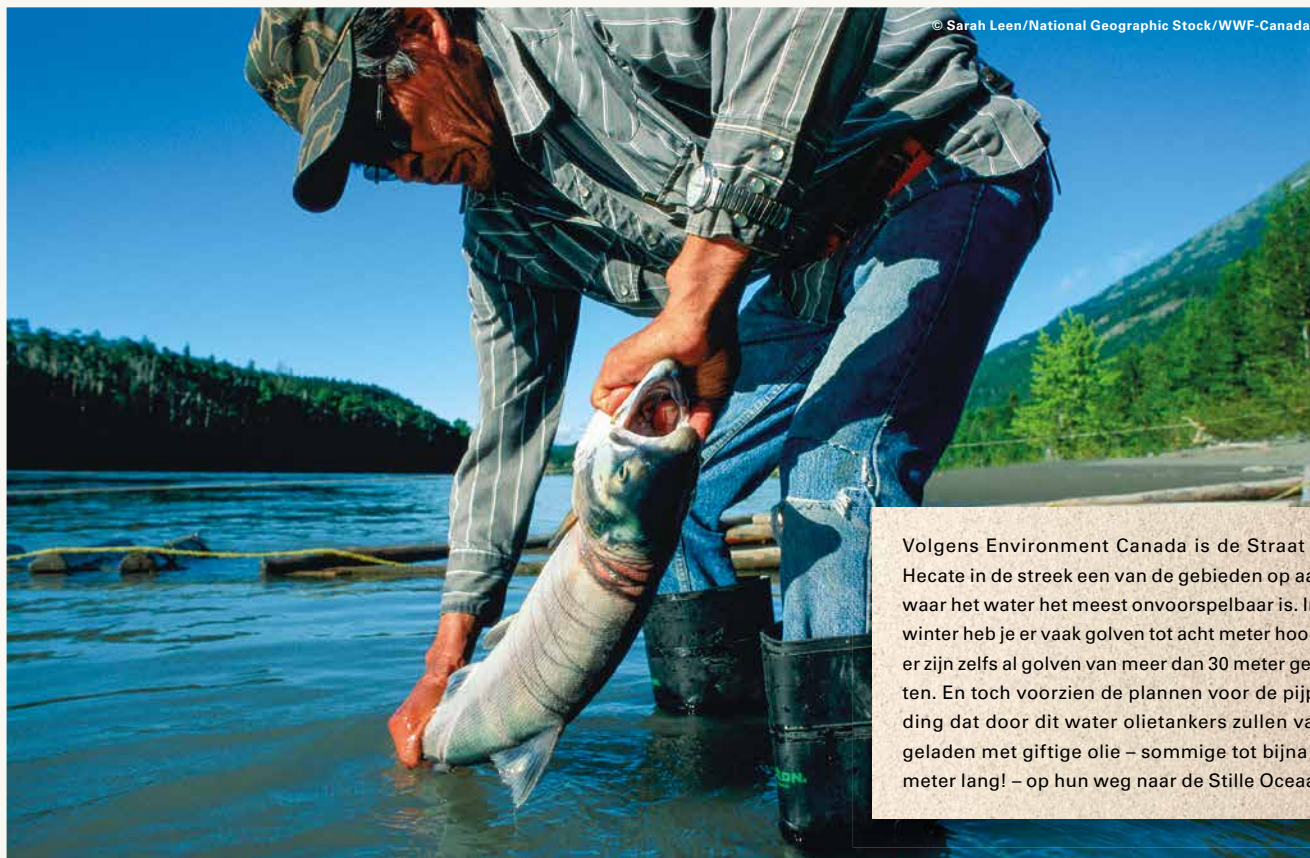
De noord- en de middenkust van Brits-Columbia en ook de Haida Gwaii-archipel zijn al eeuwen het grondgebied van de 12 kustvolken, die hun grondrechten nooit hebben afgestaan of opgegeven. De kustzone van de regio is essentieel voor het overleven van die gemeenschappen, die leven van de vele watergebonden activiteiten. Uit een rapport over de economische bijdrage van de commerciële en de sportvisserij



© Andrew S. Wright / WWF-Canada

in de regio blijkt dat deze sector goed is voor 2,5 miljard dollar inkomsten per jaar en 300 000 duurzame arbeidsplaatsen. Daarnaast werken er ook nog duizenden mensen in de toeristische sector: goed voor 2200 banen op lange termijn en een inkomen van meer dan 104 miljard dollar per jaar.

De Kermodebeer of geestbeer speelt een belangrijke rol in de folklore van de indianen. Zij hebben zijn bestaan lang verborgen gehouden voor de jagers en zo zijn overleven verzekerd.



© Sarah Leen/National Geographic Stock/WWF-Canada

Volgens Environment Canada is de Straat van Hecate in de streek een van de gebieden op aarde waar het water het meest onvoorspelbaar is. In de winter heb je er vaak golven tot acht meter hoog en er zijn zelfs al golven van meer dan 30 meter gemeten. En toch voorzien de plannen voor de pijpleiding dat door dit water olietankers zullen varen geladen met giftige olie – sommige tot bijna 400 meter lang! – op hun weg naar de Stille Oceaan.



Het bedrijf Enbridge heeft lokale bevolking een deelname van 10% over de komende dertig jaar aangeboden in dit project van 5,5 miljard. Het bedrijf verwacht dat de bevolking bijna 15% van de arbeidskrachten zullen leveren die nodig zijn voor de aanleg van de pijpleiding. Maar het houdt wel geen rekening met de economische en ecologische kosten van het project, onder andere ook de impact op de bestaande, duurzame werkgelegenheid (visvangst en toerisme).

© Ashley Cooper/Corbis

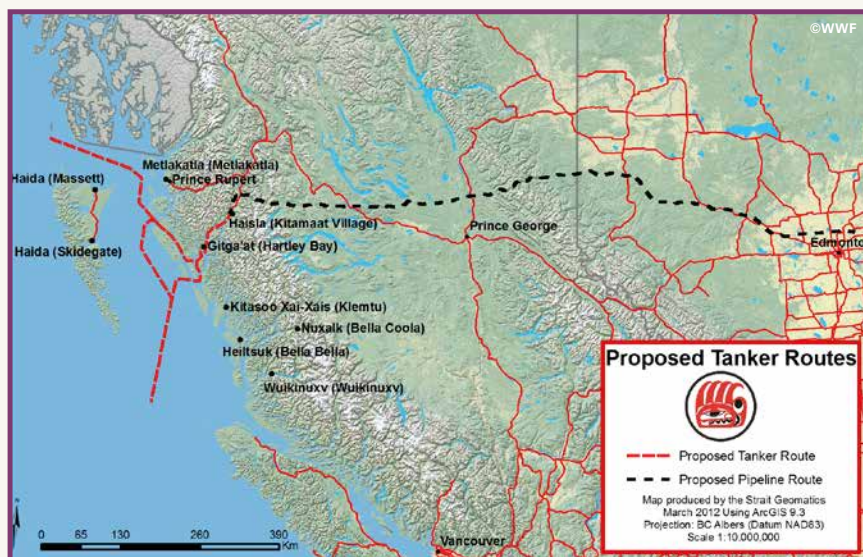
EEN NIEUWE WEDLOOP OP HET ZWARTE GOUD

De lagen teerzand – een mengeling van zand, water, klei en bitumen – die in Alberta zijn ontdekt, vormen de grootste vindplaats ter wereld. Hierdoor is Canada een van de landen met de grootste olievoorraad. De drie belangrijkste teerzandlagen in Canada zijn gelegen in het westen, in de streek van de Peace River, in het zuiden nabij

Cold Lake en in het noorden, langs de rivier Athabasca, meer bepaald in Fort McMurray. Ze zijn samen goed voor ongeveer 1700 miljard vaten bitumen, waarvan slechts een klein deel ontginbaar is: 174 miljard vaten met de huidige methodes en 315 miljard op termijn.

Tussen 2000 en 2010 is er als gevolg van de oliecrisis massaal geïnvesteerd in de hele teerzandsector en de pro-

ductie is daardoor aanzienlijk toegenomen. Intussen hebben zich bijna 20 oliemaatschappijen in Alberta gevestigd en er miljarden dollars geïnvesteerd. Fort McMurray is de stad in Noord-Amerika die het sterkste groeit en in haar eentje verantwoordelijk is voor 7% van de totale uitstoot van broeikasgassen van Canada. Hier spelen dus machtige economische en politieke belangen die, jammer genoeg, veel gewicht in de schaal werpen.



Het traject van de pijpleiding zal Canada volledig doorkruisen, van de ene kant van het land naar de andere.

HEEL SMERIGE OLIE...

De ontginning van teerzand heeft heel zware gevolgen voor het milieu. Het woud verandert letterlijk in een immense open mijn, een uitgestrekte modderige wonde in het hart van het regenwoud. De mechanische ontginning heeft het landschap voorgoed verminkt en de ecosystemen verstoord: bomen zijn gekapt om plaats te maken voor enorme graafmachines die de bovenste grondlaag wegschrapen en daarna het ondergrondse teerzand opgraven en verwijderen. Dat teerzand wordt dan naar een preraffinaderij gebracht, waar het bitumen wordt gescheiden van het zand.

De recentere ontginningstechnieken, die vooral ontwikkeld zijn om dieper in de bodem gelegen teerzanden op te delven, zijn niet minder verwoestend voor de ecosystemen. Ze werken met de injectie van hete waterdamp van 300 graden in schachten die in de groeve zijn gegraven. Door de stoom wordt het zand vloeibaar en kan het worden opgepompt en via een pijpleiding worden vervoerd.

Als hier ooit een lek zou optreden, zou dit onherstelbare gevolgen hebben voor de ecosystemen.

Volgens de mijnbouwsector, die verplicht is om de plaats van ontginning te herstellen, zal het woud op natuurlijke wijze de ontginningssites weer innemen. Maar dertig jaar na het aansnijden van de eerste open mijnen is er geen enkel terrein dat als hersteld kan worden beschouwd. Integendeel,

de tijd die nodig is om de beschadigde biotopen – vooral veengebieden – te herstellen, wordt op honderden, zoniet duizenden jaren geschat. Bovendien zijn deze gapende wonden in het woud een zware verstoring in de gebieden die dieren gebruiken om zich te verplaatsen en zich voort te planten.

... DIE OOK NOG VEEL ENERGIE VERSLINDT

Bovendien vergt teerzand in tegenstelling tot conventioneel petroleum een specifieke behandeling voor het geschikt is voor commercieel gebruik. Wanneer het teerzand uit de bodem is gehaald, moet het bitumen van het zand worden gescheiden en vloeibaar worden gemaakt met koolwaterstof. Die techniek verbruikt veel water en energie en stoot grote hoeveelheden broeikasgassen uit. De productie van een vat olie uit teerzand veroorzaakt drie keer meer broeikasgassen dan de productie van een vat klassieke olie. Bij de ontginning van teerzand komt bovendien ook een grote hoeveelheid vervuilende stoffen in het water of in de atmosfeer terecht. In Alberta

wordt het water dat nodig is voor de preraffinage uit de Athabaska-rivier gepompt. Nadat het is gebruikt om het zand van het bitumen te scheiden, wordt het vol toxische verbindingen geloosd in reusachtige bekkens vlak bij de rivier. Dit goedje is zo giftig dat het water niet meer bevriest, zelfs bij -30 graden Celsius. Vogels die er landen, wacht een gewisse dood. Als hier ooit een lek zou optreden, zou dit onherstelbare gevolgen hebben voor de ecosystemen, vooral ook omdat het tientallen jaren blijkt te duren voor de toxische stoffen bezinken, al was aangekondigd dat dit 'snel' zou gaan.

In december 2007 verklaarde de Canadese Commissaris voor Milieu en Duurzame Ontwikkeling Scott Vaughan in een rapport dat het land niet voorbereid was om een groot olielek aan te pakken, vooral omdat het rampenplan verouderd was.



De bezinkingsbekkens op nauwelijks enkele meters van de oevers vormen een ernstige ecologische bedreiging voor de rivier.

**DE STRIJD VAN DE
TEGENSTANDERS VAN DE
NORTHERN GATEWAY**

Zowel het lek in de olieleiding in de Verenigde Staten als de schipbreuk van een olietanker van 300 000 ton in de fjord tussen Kitimat en Hartley Bay bewijzen dat het transport van olie belang-

rijke risico's met zich mee brengt. De plaatselijke bevolking en milieubeschermingsorganisaties hebben al jaren zware kritiek op het project van de Northern Gateway-pijpleiding. In december 2010 ondertekenden 66 indianengemeenschappen uit Brits-Columbia – waarvan de meeste wonen in het gebied waar de pijpleiding zou

komen – een gezamenlijke verklaring om zich tegen het project te verzetten. Achteraf hebben nog ongeveer 40 andere gemeenschappen zich daarbij aangesloten.

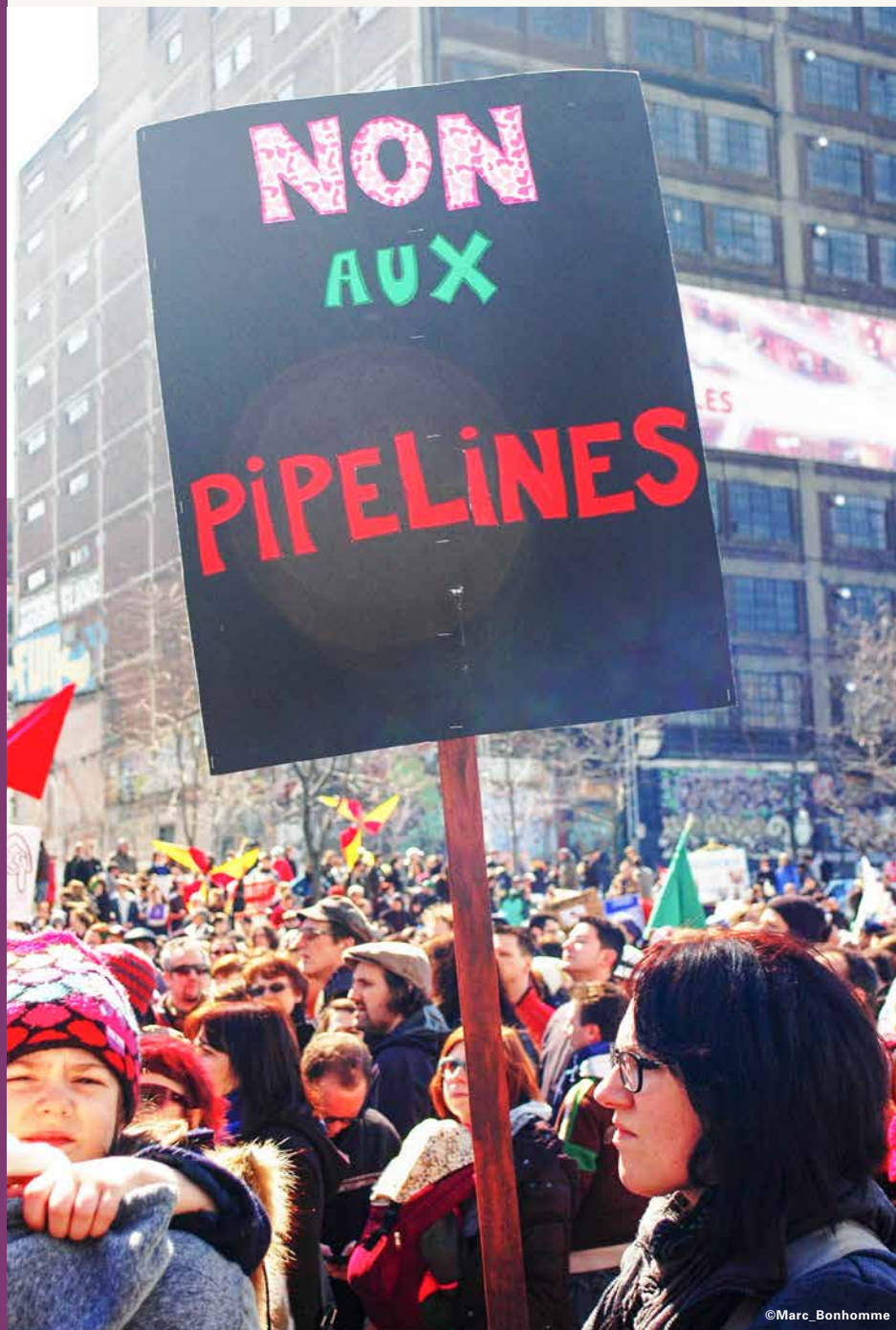
WWF IN ACTIE

De federale Canadese regering heeft een gezamenlijke onderzoekscommissie opgericht om het project te beoordelen en aanbevelingen aan de regering op te stellen. In 2012 vonden gedurende vele maanden openbare hoorzittingen plaats en vele Canadezen tekenden protest aan tegen het project. Ook WWF-Canada diende een verklaring in bij de onderzoekscommissie. Die wees erop dat een olielek in zee ernstige gevolgen kan hebben voor het leefgebied van de populaties bultruggen voor de kust van de regio. Het verkeer van mammoettankers in de kustwateren zou de rust verstoren die nodig is voor het overleven van de walvissen.

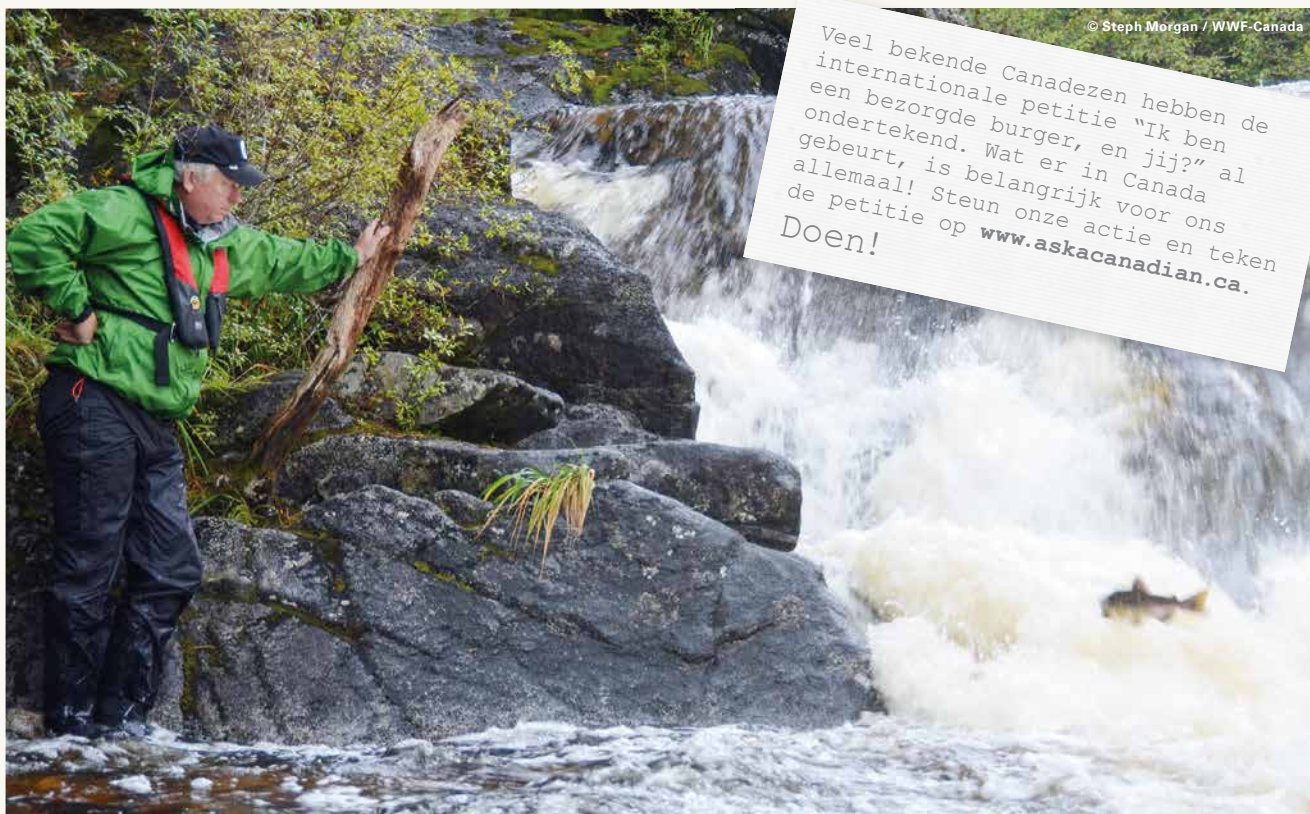
WWF financierde ook een onderzoek door de Universiteit van Brits-Columbia, dat de negatieve gevolgen voor de bevolking aantoont en tot de conclusie komt dat alle voorziene economische voordelen van het pijpleidingproject in geval van een olielek verloren zouden gaan door de kosten voor het schoonmaken van het gebied.

In 2013 hebben we in samenwerking met de kustbevolking een internationale campagne opgezet op de sociale netwerken met de slogan: "Ik ben een bezorgde burger, en jij?". Op die manier willen we wijzen op de solidariteit van de hele wereld: tot nu toe hebben we meer dan 50 000 handtekeningen ingezameld en de teller draait nog altijd... (www.askacanadian.ca)

Het is ook onze taak om zoveel mogelijk steun te verlenen aan de nodige investeringen in hernieuwbare energie en we moeten vermijden dat de regering de ecologische en economische risico's neemt die de ontwikkeling van de teerzandontginning met zich mee-



©Marc_Bonhomme



brengt. Verder is er ook nood aan een sterke nationale energiestrategie die garandeert dat Canada zich wil inzetten voor het klimaat.

INTERNATIONALE DRUK

Ook de internationale gemeenschap is in actie gekomen tegen de ontwikkeling van de teerzandindustrie. Bekende personen, wetenschappers en burgers over de hele wereld roepen Canada op om niet langer te kiezen voor de ontwikkeling van conventionele energie en de ontginning van teerzand die een symbolische regio dreigt te brandmerken. In oktober 2013 vroegen 21 Nobelprijswinnaars bijvoorbeeld aan de Europese Unie en haar lidstaten om niet langer teerzandolie – wat meer vervuult dan petroleum – in te voeren.

DE BESLISSING VAN DE CANADESE REGERING

Ondanks dit verzet van de bevolking en de andere Canadezen, ondanks de argumenten van de wetenschappers, de ngo-campagnes en de acties van

WWF-Canada, heeft de gezamenlijke onderzoekscommissie in haar rapport van 19 december 2013 een gunstig advies uitgebracht voor het project, op voorwaarde dat 209 voorwaarden worden nageleefd. Het dossier ligt nu in handen van de federale regering die zes maanden de tijd heeft om een beslissing te nemen.

ONZE STRIJD GAAT DOOR

WWF verbindt zich ertoe zijn inspanningen voort te zetten voor het behoud van de Great Bear regio. De komende maanden zullen wij meer dan ooit blijven protesteren en het grote publiek verder informeren om de internationale samenleving in beweging te krijgen.



VEGGIE ERWTENBALLETJES

INGREDIËNTEN Voor 4 personen



- ▶ 150 g diepvrieserwtjes
- ▶ 150 g gedroogde erwten
- ▶ ½ ui
- ▶ 1 biocitroen
- ▶ 2 eetlepels bloem
- ▶ 1 koffielepel gedroogde munt
- ▶ Plantaardige frituurolie

BEREIDING

- Ontdooi de diepvrieserwtjes.
- Breng water met wat zout aan de kook en laat er de gedroogde erwten 10 minuten in koken.
- Giet af en laat uitlekken.
- Pel de halve ui en hak hem fijn.
- Rasp daarna de gele schil van de citroen.
- Meng de ontdooide erwtjes met de gekookte erwten.
- Voeg de bloem, de munt en de citroenzeste toe.
- Meng alles door elkaar en druk goed plat.
- Voeg de gehakte ui toe.
- Verwarm de frituurolie tot 170°C.
- Vorm kleine bolletjes van het mengsel en bak ze goudbruin in de olie.

De bolletjes smaken heerlijk in combinatie met een frisse tabouleh of andere voorjaarsgroenten zoals courgette of bloemkool.

Dit recept komt van de website
www.donderdagveggiedag.be

WAAROM MINDER VLEES ETEN?

De intensieve veeteelt om de 1,3 miljard runderen, 0,9 miljard varkens, 1,8 miljard schapen en geiten en 14,1 miljard kippen te kweken die we elk jaar verorberen, vergt heel veel grond, water en energie. Het bedreigt de biodiversiteit, draagt bij aan de watervervuiling, de klimaatverandering en ontbossing.

Om ruimte te maken voor de veeteelt en de landbouw werd niet minder dan 17% van het oppervlak van het Amazonewoud platgebrand. De eerste slachtoffers daarvan zijn de dieren die niet snel genoeg wegtrekken en hun leef- en jachtgebied in de vlammen zien opgaan. Ook in België zijn

sommige soorten vlinders, vogels en zoetwatervissen bedreigd of gewoon al verdwenen als gevolg van de intensieve veeteelt.

In Europa eten we gemiddeld 86 kilo vlees en 250 eieren per jaar, per persoon. De soja-oogst die nodig is om de dieren te voeden voor één enkele mens, neemt 400 m² landbouwgrond in beslag – dat is een oppervlakte zo groot als een basketbalveld!

Minder vlees eten is dus de eenvoudigste oplossing om je milieu-impact te verkleinen. En het maakt je ook nieuwsgierig om nieuwe dingen te ontdekken!

Een club voor jonge natuurfanaten



DE WWF-RANGERCLUB IS ER VOOR KINDEREN VAN 6 TOT 12 JAAR DIE GEBOEID ZIJN DOOR DE NATUUR. DEZE TOFFE CLUB MAAKT JONGEREN WARM VOOR NATUURBESCHERMING EN DIEREN IN DE VRIJE NATUUR BIJ ONS EN ELDERS.

TYPISCHE KENMERKEN VAN EEN WWF-RANGER:

- WWF-Rangers zijn **dol op dieren** en **geboeid door de natuur**;
- soms spreken ze wel Latijn als ze het over bepaalde dieren hebben. Hebben ze je al verteld over de *Panthera Leo* of *Hippopotamus*?
- soms brengen ze enkele onverwachte gasten mee naar huis: kleine beestjes met **2, 4, 6 of** – als je een beetje pech hebt – zelfs **8 poten**...
- meestal zijn Rangers ongevaarlijk, maar soms **lezen ze je wel eens de les**: bijvoorbeeld wanneer papa zijn afval niet goed sorteert, als mama liever elke dag een bad neemt dan een douche of wanneer opa elke ochtend de krant gaat halen met de auto...

HEB JE ER ZO EENTJE BIJ JE THUIS? SCHRIJF DIE DAN VANDAAG NOG IN OP WWW.WWF.BE/WWFRANGERS!

Voor een jaarlijkse bijdrage van **30 euro** krijgt de WWF-Ranger:

- een **persoonlijke lidkaart** en een **welkomstpakket** met enkele verrassingen;
- **vijf keer per jaar een magazine**, met massa's informatie over de natuur, dieren en planten van bij ons en elders;
- **kortingen** voor verschillende **natuuractiviteiten** in België;
- een **'VIP'-behandeling** op dagen die WWF organiseert;
- en nog heel wat meer **verrassingen**!





FSC
www.fsc.org

100%
RECYCLED



Er leven
17 soorten
zeezoogdieren in de zee die
deel uitmaakt van de Great
Bear regio in Canada



106 lokale gemeenschappen

verzetten zich tegen het Northern
Gateway-project, de aanleg van een
oliepijpleiding

1 vat olie

uit teerzand
produceert 3 keer meer
broeikasgassen dan een
vat klassieke olie



Onze missie

Het verlies van biodiversiteit op aarde tegengaan en bouwen aan een
toekomst waarin de mens leeft in harmonie met de natuur.

www.wwf.be